

Vilma Sviiter — E. Meil, Ivar — E. Eesmaa

Võimuhullude bürokraatide, lipitsejate, aferistide ja nõukogude ühiskonda mürgitavate teiste võõrkehade satiiriline piitsutamine on meil vägagi levinud teema. Kapitalismi igandite on andnud valusalt pihta väga paljud satiirimeistrid. Kuna aga sedasorti tegelasi meil ikka veel eksisteerib, siis tuleb tervitada iga teost, mis annab neile löögi ja näitab, et nemand ei ole suuteline pidurdama meie progressi. Üks selliseid teoseid on ka äsja RAT «Estonias» lavavalgust näinud operett «Kui Adam on puhkusel», mille autoriteks on läti helilooja N. Zolotonoss ja libretistid A. Vilks ja O. Kublanov.

Selle tänapäevateemalise opereti lavaletoomisega on RAT «Estonia» teinud ära tänuväärse töö meie naaber-vabariigi Läti NSV heliloojate uudisloomingu tutvustamiseks ning pole kahtlust, et see äratab meie teatriklülastajates huvi ja leiab ulatuslikku kõlapinda. Autorite loal on lavastaja Vello Viisimaa kohandanud opereti eesti oludele, muutes kohati nii tegevuse miljööd kui ka tegelaste nimesid.

Opereti sündmustik on lühidalt järgmine: heliplaadivabriku direktor Adam lähed puhkusele ning tema asetäitja, paadunud bürokraat Vesipea, hakkab vabrikus «korda looma». Bürokraatide võimutsemise vastu astuvad välja noored, kes oma tegevusega tõestavad, et tõelised talendid leiavad

se printsiipi juhtteemade rakendamise-ga. Operetis on rida kauneid meloodiaid, millest eriti jäävad kõrvu helimees Jaan Kaasiku laul «Lemb tuleb vaikselt, salaja...», mis on opereti peamotiiviks, meremeeste laul esimese vaatuse finaalist, Lemme laul teise vaatuse algul, Lemme ja Jaani duett jahtklubi peol jt. Kõigi positiivsete muusikaliste omaduste juures tuleb siiski märkida läbiva muusikalise dramaturgia puudumist, mille tõttu esineb teatud lünklikkust.

Niisiis on operetis kaks põhilüüsi. Noorte progressiivse liini kandjateks on heliplaadivabriku muusikaala toimetaja Lemme Tomingas, helioperaator Selma Peoleo ning madrused Jaan Kaasik ja Juhan Terane. Vastasleeri peajõud moodustavad vabriku tehniline juhataja Friedrich Vesipea ning tema lipitsev «kannupoiss», helimeister Hillar Säask. Kõrvalliinina liitub peategelastega veel raadioreporter Ivar Kerge.

Opereti lavalisest teostusest kõnel-des tuleb eeskätt märkida lavastaja Vello Viisimaa leidlikkust ning tunnusustuväärivaid pingutusi uudset ja värskest kõlava teose loomisega. Kuna see operett on Vello Viisimaa esimeseks «tuleprooviks» iseseisva lavastusena, siis võib rahuldustundega märkida, et ta on selle ausalt läbi teinud ning võib loota, et tema järgmisi samame lavastajategevuses kroonib veelgi suurem edu.

«AADAMA»

HEAD JA VEAD

N. Zolotonossi opereti esietenduse puhul RAT «Estonias»

oma õige tee kõigi tagurlaste, lõmitajate ja bürokraatide kiuste.

Teema lahendamisel on autorid lähtunud klassikalise opereti traditsioonidest ja üldskeemist ning võtnud suuna karakterite-komöödia loomisele, kuna situatsioonikoomika on jäänud sekundaarseks. Muusikaliselt on operetis arendatud eeskätt laulva meloodilisuse

Leidlikult ja lihtsalt on lahendanud lavakujunduse probleemi dekorator Uno Kärbis. Ta on suutnud tabada lavastuse üldkoloriidi helgete ja elurõõmsate värvidega ning üksikute karaktersete detailidega, mis loovad tegevusele sobiva raamistuse, võimaldavad huvitavalt lahendada misanstsene ning on kergesti ja kiiresti vahetatavad. Huvitav on opereti proloogis tegelaste tutvustamine heliplaadivabriku avas, mida esimese pildi algul on kasutatud ka kui stuudioakent kooriga laulu ülesvõttel. Ka valgustus on valitud sobivalt. Võiks vahet kaaluda valgustuse mitmekesisemast jahtklubi peo pidamis, eriti Lemme ja Jaani dueti ajal.

See kõik on ainult väline külg. Heitkem pilk ka üksikute osatähtjate saavutustele ja puudujääkidele. Opereti positiivse leeri peategelastele on üldiselt omane lüüriline joon ning nende hulgas pole leida eredaid ja reljeefseid karaktereid. Hästi väljapeetult ja meeldivalt esinesid Lidia Panova (Lemme) ja Asta Vihandi (Selma). Lidia Panova, kes seni on oma häid vokaalseid eeldusi näidanud peamiselt ooperilaval, tõestas selle operetiga, et ta tuleb hästi toime ka operetižanriga. Ants Aasma (Jaan Kaasik) ja Kalju Karask (Juhan Terane) moodustasid toreda meremeestepaari. Ants Aasma loodud Jaan Kaasiku kuju paelus eeskätt oma puhtahingelisuse, siiruse ja teatava unistuslikkusega, kuna Kalju Karaski Juhan jäi veidi kohmetu-võitu noormeheks, kes aga bravuur-selt püüab mängida suurt «elumeest», säilitades sealjuures oma heasüdamliku huumori. Hoopis komplitseeritum on Ivar Kerge osa Enno Eesmaa kehastuses. See on kahepalgeline isiksus, kelle seiklejanatuur ilmneb esialgu «lendlemise lüllet lülle», peostseenis aga omandab juba küünilisuse varjundi. Tema mõttelaadi ja -maailma kajastusena ilmub peopildis lavale episoodiline, kuid värvikas Vilma Sviiter (Eeva Meil), kes veelgi rõhutab Ivari mitesobivust Lemme ja Selmaga.

Negatiivse leeri esindajatest olid Endel Pärn (Friedrich Vesipea) ja Alfred Mering (Hillar Säask) hästi sobivaks paariks. Kui Alfred Meringul õnnestus luua värvikas pugeva ja lipitseva karjeristi tüüp, siis Endel Pärnale tuleb seekord teha mõningaid etteheiteid ülemängimise pärast, mille tõttu läks kohati isegi osa teksti kaduma. On ju mõeldav, et bürokraatlik lipitseja, kes tavalises olukorras on «vagasem kui vesi ja madalam kui rohi», kipub võimule pääsedes kohe häält tõstma, kuid nii liialdatult käris-vev kärkimine on liiga kontrastne tema põhiloomusega, milles peaks ikkagi säilima teatud kartus oma positsiooni pärast.

Suurepärase ja värvika karakter-tüübi «tunnustamata geeniusest» lõi Ervin Kärvet (Jaan Kaasik III), kes suure elulisuse ja omamoodi tragikoomikaga näitas inimest, kellel oli häid võimeid, kuid kes jättis need välja arendamata ja süüdistab nüüd selles kogu maailma peale iseenesse. See tüüp võiks olla hoiatavaks eeskujuks isetegevuslikele «staaridele», kes ei taha kuidagi mõista, et kunstis ei tule midagi iseenesest, vaid kõik saavutatakse pideva tööga.

Valter Luts ärijuht Villu Kavala osas kippus üle mängima, kaldus liig-sesse karikatüüri. Tuleb nõustuda, et eriti nende kaubandustegelaste hul-gas, kes tegelevad muusikalise «laia-tarbekaubaga», pole sellised «rahva-nõuete» arvestajad haruldased. Antud juhul oluks sobivam anda tuimuse ja vaimustuse kontraste «teenistusvalmis poeselli» pideva kekslemise asemel.

Mõningaid vastuväiteid kutsus esile ka kunstinõukogu kujutamine esimeses pildis. Kerge ja «raske» muusika vahekorrad on meil pidevaks «tilli-õunaks» ja kuigi Adam oma repli-giga, et «hea, kaunikõlaline muusika leiab ise tee rahva hulka» annab sellele probleemile teatud lahenduse, ei tahaks hästi nõustuda «raske» muusika pooldajate liigse karikeerimisega. Piirata kas või operetilaval nende teadmisi ainult Beethoveni ja Tšaikovskiga on siiski liialdus, millel puudub eluline alus ja põhjendus.

Heaks võtteks operetis on intermet-sode kasutamise võte, mis aitab süli-tada tempot ning ühtlasi selgitada va-hepealseid sündmusi ja tegelaste isik-likke vahakordi. Uno Kärbise lavaku-jundus võimaldas loobuda traditsiooni-lisest vaheriidest ning luua tihedama

seose intermettsode ja põhitegevuse va-hel.

Mõningate stseenide juures tuleks lavastajal mõelda staatilisuse vähen-damisele, eriti teise vaatuse finaalis. Piduliste valss annab siin ühtse mee-leolu, millega peaksid olema kontrast-sed mitte ainult peategelaste sõnad, vaid ka nende reageerimine. See peaks olema naer läbi pisarate.

Lavastuse kahvatumaks küljeks on tantsud. Kogemustega ballettmeistrilt Senta Otsalt oleks võinud loota roh-kem leidlikkust. Nõrgavõitu oli esi-mese vaatuse finaali. Peopildis oluks õigem vältida balletlikke võtteid, eriti inglise valsis, mis kipub staatiliseks jää-ma, ning kuna sellel puudub otsene dramaturgiline funktsioon, siis võiks mõelda ka kärbetele.

Opereti lavastuse kohta tehtud krii-tiliste märkuste hulgas kuulub eri koht teksti tõlkele, ja just laulutekstide osas. Teatavasti on tavalise luuleteksti tõl-kimise ja muusikaga seostatud teksti tõlkimise (nn. ekvüütmilise tõlke) va-hel kaunis tunduvalt erinevus ning selle spetsiifikat mittetunde tõlk võib kog-u oma suurepärasele keeletundmisele ja värsitehnika valdamisele vaatama-ta teha mõningaid tõsiseid vääratusi. Antud juhul on põhiliselt tegemist ka-he veaga. Esiteks ei ole arvestatud muusika rütmiga ja sõnavälte vahakor-di. Eriti ilmelt avaldub see Jaani laulus, mille tekst lauldes kõlab: «Lemb (üldse kaunis laul sõna laul-davuse seisukohalt. F. R.) tuu-leb vaikselt saa-la-jaa...» jne. Punkteerit-ud rütm muusikas nõuab vaieldama-tult kolmandavälte kahesilbiliste või tsesuuriidel kahe ühesilbilise sõna kasutamist, et saavutada ideaalset laul-davust. Neid on muidugi kaunis raske leida, kuid tõesti kvaliteetse ja laul-dava teksti taotlemisel tuleb sellest nõudest kinni pidada. Teiseks põhili-seks veaks, mida esineb eriti rõhkesti, (peaaegu kõigis lauludes) on spetsiifi-ka mittetundmisest tingitud rõhu-ta silbi ülekandmine rõhulisele taktiosale, mille tagajärjel kõlavad sõnad: «lille-õitega-a-a», «kõlagu-u-u», «aima-ta-a-a», «südame-e-es» jms. Tsesuuri-del ja kadentsidel tuleks kasutada ühesilbilisi sõnu.

Tunnustavalt tuleb märkida dirigen-di Eesti NSV teenelise kunstniku Prit Nigula tööd, kes juhatab etendust kindlakäeliselt ja hea kontaktiga lava ja orkestri vahel.

F. Randel